

УДК 81'367.634

Г. С. Весельська,
кандидат філологічних наук, асистент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
veselska_den@mail.ru

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ СУРЯДНИХ СПОЛУЧНИКІВ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕМИ "ГАЙДАМАКИ")

У статті розкрито суть семантико-синтаксичної функції сурядних сполучників, визначено і проаналізовано основні закономірності в їхньому функціонально-стилістичному використанні. Також указано на можливі транспозиційні переходи деяких сполучників із однієї семантико-синтаксичної сфери сурядності чи підрядності до іншої, що узагальнює типові й нетипові вияви їхньої семантичної ролі. Визначено причини вживання деяких сполучників сурядності в тій чи іншій функції та частково проведено порівняльний аналіз сполучникової системи початку ХІХ і ХХІ століть. Детально подано кількісний склад сурядних сполучників у поетичній творчості Тараса Шевченка (на матеріалі історико-героїчної поеми "Гайдамаки"), узагальнено їхні якісні характеристики та окреслено коло найуживаніших із них.

Ключові слова: сурядні сполучники, семантико-синтаксична функція, транспозиційна семантико-синтаксична сфера, просте ускладнене речення, складносурядне речення.

Постановка проблеми. Крім формально-синтаксичної (зв'язкової) функції, для сурядних сполучників характерна роль виразників чи маркерів однойменних семантико-синтаксичних відношень між однорідними компонентами в простому ускладненому реченні або між предикативними частинами в складносурядному реченні. У сучасній граматичній теорії останню кваліфікують як семантико-синтаксичну функцію сполучників сурядності [1: 81; 2: 319-320; 3: 14-15; 4: 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення сурядних сполучників як виразників певного кола семантико-синтаксичних відношень у складносурядному чи простому ускладненому реченні присвячено наукові доробки А. П. Грищенка [5], К. Ф. Германа [6], Т. М. Спільник [7], К. Г. Городенської [8] та ін.

До сьогодні об'єктом дослідження функціонально-стилістичних характеристик сурядних сполучників були переважно художні твори кінця ХХ – початку ХХІ століть та тексти сучасних українських періодичних видань, проте поза увагою мовознавців залишалися основні закономірності й аспекти у використанні сурядних сполучників як експлікаторів відповідних семантичних відношень у поетичних творах ХІХ століття, що нині дає змогу здійснити порівняльний аналіз сполучникової системи попереднього мовного періоду й сучасної української сполучникової системи.

Зокрема, поезія Тараса Шевченка подає багатий матеріал для встановлення та простеження змін у функціонуванні сурядних сполучників, оскільки багато з них є активно вживаними й у наш час. Поетична творчість Кобзаря представлена також і власним набором сполучникових засобів, що вирізняє його авторську індивідуальність, стиль та систему викладу думок.

Мета пропонованої наукової розвідки – схарактеризувати типи семантико-синтаксичних відношень, виразниками яких є сполучники сурядності, окреслити коло найуживаніших сурядних сполучників та визначити їхні транспозиційні (невласні) семантико-синтаксичні сфери в історико-героїчній поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки".

Виклад основного матеріалу. Семантичну групу єднальних сполучників у творі утворюють одиничні сполучники **і**, **й** (як фонетичний варіант **і**), **та** (як синонім **і**), повторювані сполучники **і... і**, **і... й**, **ні... ні**, **ні... ані**, **ані... ні**, **та... та**, а також сполучник **та й**, що транспонує сюди із власне-присуднвальної підгрупи присуднвальних сполучників.

Помітних особливостей у використанні власне-єднальних сполучників у тексті поеми "Гайдамаки" Тараса Шевченка не засвідчено. Загалом, як і в сучасній українській літературній мові, ці сполучники експлікують єднальні семантико-синтаксичні відношення з різними відтінками в значенні й пов'язують однорідні компоненти в простому ускладненому реченні *Свячений виймає І свяченим копа яму*¹ [108]; *Ревуть собі й ревітимуть...* [111]; *Сміються та лають Кляту шляхту* [90]; *Подай патинки господині Та принеси води* [67]; *Того ж батька, такі ж діти, – Жити б та брататься* [92]; *Не журися, сподівайся Та богу молися* [103]; Гонта. *Спочивайте, діти, Та благайте, просіть бога, Нехай на сім світі Мене за вас покарає...* [109]; *Доведу – спочину, Та хоч крізь сон подивлюся На ту Україну...* [110]; *У Лисянці, не в свитині – В червонім жупані, Сидить один та думає...* [97]; *І дурень, і мудрий нічого не знає...* [61];

¹ тут і далі цитуємо за: Шевченко Т. Гайдамаки / Тарас Шевченко // Кобзар. – К. : Вид-во худ. л-ри "Дніпро", 1972. – С. 61–113 із вказівкою на сторінку.

Нема Богдана – червонить **І** Жовті Води, **й** Рось зелену [84]; Один останній сумували **І** Україна, **і** Чигрин [85]; А тим часом місяць пливе оглядаєт **І** небо, **і** зорі, **і** землю, **і** море... [85]; А за ним німий Ярема. Зелена діброва, **І** темний гай, **і** Дніпр дужий, **І** високі гори... [90]; Ярема. **Ні** на небі, **ні** за небом; **Ні** за синім морем Нема кращої за тебе! [74]; **Ні** в будинку, **ні** в костьолі, **Ні**где не осталося... [106]; **Ні** каліка, **ані** старий, **Ні** мала дитина **Не** осталися [95]; **Кругом** його мов вимерли люде. **Ані** півня, **ні** собаки... [87]; **Полюбила** козака, **Та** рудого, **та** старого, – **Лиха** доля така [98]; **Виглянь**, голубко, **Та** поворкуєм, **Та** посумуєм... [72]; **Ходив** я, **та** плакав, **та** людей шукав... [109]) або ж, значно рідше, – предикативні частини в складносурядному реченні (**Поховали** дітей наших **І** нас розривають [111]; ...**ви** за неї **Й** я за неї **гину** [108]; **Ні** з ким долю поділити, **Ні** з ким заспівати [97]).

Вищенаведені приклади конструкцій із єднальним сполучником **та**, що, на переконання деякого з мовознавців, є фонетичним варіантом російського сполучника **да** [9: 4], переважно як засобу поєднання двох однорідних присудків наказового способу, надають поетичним рядкам яскравого фольклорного відтінку й зближують мову поеми з пісенною творчістю народу.

Однією із причин досить активного використання складного сполучника **та й** у ролі єднального, на наш погляд, необхідно вважати тяжіння до орозмовлення та емоційного насичення поетичного твору, а також те, що для художніх текстів XIX століття був характерний свій набір сурядних сполучників, із-поміж яких сполучник **та й** замінював широко використовувані сьогодні власне-єднальні сполучники **і** й **та**. Так, у поемі "Гайдамаки" Тараса Шевченка **та й** доволі часто втрачає свою власне-приєднувальну семантико-синтаксичну функцію й маркує єднальні семантико-синтаксичні відношення зі значенням одночасності (**Вибачайте... кричить** собі, **Я** слухать не буду **Та й** до себе не покличу... [62]), послідовності (**Заховали б та й** сказали... [65]; **Запанував та й** думав шляхту **Приборкать** трошки... не зумів! [66]; **Полигалися з жидами та й** ну руйнувати [67]; **Що-небудь згадає... Та й** знову за працю... [67]; **Довго-довго тільки** – "серце", **Та й** знову німіли [73]; **Посажу**, як паву, – **Та й** дивитись буду... [74]; **Собаки де-де по Вільшаній Загавкають та й** замовчать [76] ; ...**химерять-химерять, та й** зроблять з лемеша **ивайку** [78]; **Усміхнувся на воронім та й** знову у сльози [90]; **Потрусили та й** потягли **Карати** мерзенних **У** Лисянку [92]; ...**Ярема** з льоху **та й** полинув **У** Лебедин... [100]; **Утер** очі... **тільки** мріє **В** диму, **та й** сховався [109]; **Згадав, та й** жаль стало... [109]; ...**Трохи** не рік **шляхетською** **Кров'ю** наповали **Україну, та й** замовкли – **ножі** поцербили [110]) та несподіваної зміни подій ("**Серце!**" – **та й** зомліли [73]; **Титар. Оксано, дочко!** – **та й** умер [73]; **Оксана в двері: "Вбили! Вбили!" Та й** пада крижем [76]). Як бачимо, у тексті твору поет періодично ставить перед сполучником **та й** кому. Ми зберегли авторське вживання, проте свідомі того, що воно помилкове, оскільки кома перед сполучником **та й** надає наступній конструкції більш приєднувального характеру. Про приєднувально-результативний відтінок зауважували й інші лінгвісти [10: 179].

На відміну від семантичної групи єднальних сполучників, група протиставних сполучників більш широко відкрита для транспозиційних переходів. В аналізованій поемі її формують власне-протиставний сполучник **так** із відтінком протилежності (**Лихо зустрінеться, Так** не на чужині [61]), транспонований із єднальної семантико-синтаксичної сфери сполучник **та** (**Єсть** у мене діти, **та** де їх подіти? [61]; **Червонив** ти синє, **та** не напоїв... [87]; **І** мене вб'ють... **коли** б швидче! **Та** хто поховає? [109]; **Посіяли** гайдамаки **В** Україні **жито, Та** не вони його жалі [111]) і сполучник **тільки** (розмовний варіант сполучника **тільки**), транспонований із підрядної часової семантико-синтаксичної сфери (**Теплий** кожух, **тільки** шкода – **Не** на мене **шитий** [61]).

Розділові сполучники стійкіше закріплені за розділовими семантико-синтаксичними відношеннями, проте їх незначна кількість. Основними реалізаторами розділової семантики в поетичних творах XIX століття є сполучники **або**, **або... або**, **то... то**, що слугують переважно засобами зв'язку між однорідними компонентами в простому ускладненому реченні і виражають семантику взаємовиключення (**Чого** **Гонта** ніби краде **Або** скарб **ховає?** [108]; **Найду** **або** долю, **або** за **Дніпром** **Ляжу** головою... [73]) або чергування (**То** плакали, **то** божились, **То** це раз божились... [74]) подій. У сучасній українській літературній мові для вираження розділових семантико-синтаксичних відношень замість сполучників **або**, **або... або** залучають власне українські еквіваленти **чи**, **чи... чи**, аби відшліфувати сполучникову систему [11: 8]. У поемі фіксуємо один випадок використання розділового сполучника **або** як пояснювально-ототожнювального. Він слугує засобом приєднання замітника (другої назви) до попереднього компонента, напр.: ...**не так** пани, як **підпанки, або** – **поки** сонце зійде, **то** роса очі **вийсть** [80].

Щоб наголосити на помітному контрасті двох поєднаних подій чи явищ, Кобзар використовує зіставний сполучник **а**, що маркує однойменні семантико-синтаксичні відношення переважно між предикативними частинами в складносурядному реченні, напр.: **Шляхта** **репетує**, **А** **магнати** **палять** хати, **Шабельки** **гартують** [65]; **На** **панцину** не ходила **А** за **парубками** **Тихесенько**, **Гарнесенько** **Поміж** **бур'янами** [71]; Ярема. **Бач**, **Оксано**, я **жартую**, **А** **ти** й **справді** **плачеш** [74]; **Одна** **думка** **усміхнеться**, **А** **друга** **заплаче** [87]; **Кругом** **пекло**; **гайдамаки** **по** **пеклу** **гуляють**. **А** **Ярема** – **страшно** **глянуть** – **По** **три**, **по** **чотири** **Так** **і** **кладає** [88]; **Ляхи** **мерзли**, **а** **козаки** **Грїлись** **на** **пожарі**... [103]; **Так** **Гонта** **кричав**; **По** **Умані**

бігав. А серед базару в крові гайдамаки ставили столи... [106]; Столітні очі... сяли. А слово за словом сміялось, лилось... [109].

Цікавою у функціонально-стилістичному плані є семантична група приєднувальних сполучників. Найактивнішим вербалізатором приєднувальних семантико-синтаксичних відношень тут слугує власне-приєднувальний сполучник **та й**, що загалом приєднує конструкцію із вказівними займенниками **то, та, той, ті** та заперечним займенником **ніхто**, напр.: *Трапляється, часом тихенько заплаче, **Та й то** не од того...* [67]; *Більш нічого не осталося, **Та й ті** розривають...* [61]; *Одно добро, одна слава – Біліє хустина, **Та й ту** знімуть...* [84]; *Один тільки брат названий Оставсь на всім світі, **Та й той**... заплакав Вперше зроду...* [110]; *Ніхто не боронить. **Та й нікому*** [90]. Тарас Шевченко показує безвихідь тогочасного становища, причому якщо в першій частині ще є якісь сподівання, то в приєднувальній їх спростовано.

Дещо рідше сполучник **та й** приєднує питальне речення до попередньої конструкції, що сконцентровує увагу читача на сприйманні рядків вірша крізь призму бачення їх автором, напр.: *А не клене долі, людей не займа. **Та й** за що їх лаять?* [67]; *Не згадуйте, пани-брати, Бо щоб не почувли. **Та й** що з того...?* [77]. У сучасній українській граматичній стилістиці вказують на посилення інтриги, емоційності в питальному інтонуванні і вважають, що питальний компонент є "відповіддю-припущенням", а приєднувальний сполучник у такому разі "виконує підсилювальну функцію частки" [12: 200].

Із-поміж невластиво-приєднувальних сполучників, що перебирають на себе роль експлікаторів приєднувальних семантико-синтаксичних відношень, виокремлюємо сполучники **та** (*Байдуже! Іде Ярема. **Та** не до Оксани...* [87]), **і... і** (*Згадаю те лихо, степи ті безкраї, **І** батька, **і** діда старого згадаю...* [109]) й **а** (...*Червоніє, круглолиций, Горить, **а** не сяє* [110]; *Так дід колись розказував, Нехай здоров буде! **А** я за ним* [110]).

Основним виразником градаційної семантики в поемі Т. Шевченка "Гайдамаки" є власне-градаційний сполучник **не так... як**, приміром: *...не так пани, **як** підпанки* [80]. Іноді для реалізації градаційних семантико-синтаксичних відношень автор залучає транспонований із градаційно-приєднувальної семантико-синтаксичної сфери сполучник **та ще й**, що увиразнює смислову вагу приєднуваного однорідного члена речення, напр.: *Коли хочеш грошей **Та ще й** слави, того дива, Співай про Матрошу...* [62].

Висновки. Отже, система сурядних сполучників, представлена в історико-героїчній поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки", зберігає багато засобів синтаксичного зв'язку, характерних і для сучасної української літературної мови. Найактивнішими виразниками семантико-синтаксичних відношень тут є: в єднальній семантико-синтаксичній сфері – сполучник **та й**; у протиставній – сполучники **та, так**; у розділовій – сполучники **або, або... або, то... то**; у зіставній – сполучник **а**; у приєднувальній – сполучник **та й**; у градаційній – сполучник **не так... як**. Основними причинами їхнього широкого вжитку в поетичній творчості XIX століття є намагання транспонувати до синтаксису книжних стилів сурядні сполучники розмовного стилю для утвердження національних традицій їхнього використання та потреба якомога точніше, експресивніше передати всі значеннєві відтінки семантико-синтаксичних відношень, виражених або маркованих сурядними сполучниками в простому ускладненому т складносурядному реченнях.

Перспективи подальших досліджень. Потребу й надалі продовжувати подібні дослідження пояснює необхідністю спостережень над використанням найуживаніших сурядних сполучників, що дозволяє здійснити порівняльний аналіз сполучникової системи XX і XXI століть і встановити нові явища в їхньому функціонуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вихованець І. Р. Семантична структура складного речення / [Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М.] // Семантико-синтаксична структура речення. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 67–98.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1993. – 368 с.
3. Городенська К. Асемантичні підрядні сполучники у сфері об'єктних семантико-синтаксичних відношень / Катерина Городенська // Мовознавчий вісник : [зб. наук. праць на пошану професора Катерини Городенської з нагоди її 60-річчя]. – Черкаси, 2009. – Вип. 8. – С. 15–26.
4. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови : [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
5. Грищенко А. П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові / А. П. Грищенко. – К. : Наук. думка, 1969. – 155 с.
6. Герман К. Ф. Структурно-семантичний аналіз складносурядних речень сучасної української літературної мови / К. Ф. Герман. – Чернівці : Вид-во Чернівецьк. ун-ту, 1973. – 54 с.
7. Спільник Т. М. Градаційне відношення в структурі складних сполучникових конструкцій сучасної української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Т. М. Спільник. – Харків, 2004. – 20 с.
8. Городенська К. Граматичний словник української мови. Сполучники / Катерина Городенська. – К. ; Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.
9. Булаховський Л. А. Сполучники і сполучні групи (речення) / Л. А. Булаховський // Вибрані праці : [в 5 т.]. – К. : Наук. думка, 1977. – Т. 2. Українська мова. – С. 498–543.

10. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посібник] / М. У. Каранська. – К. : Либідь, 1995. – 312 с.
11. Городенська К. Функціональні зони сполучників в українській науковій мові / Катерина Городенська // Українська термінологія і сучасність : [зб. наук. праць]. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. VI. – С. 7–13.
12. Завальнюк І. Структура та стилістичні параметри вживання складнопідрядних конструкцій у сучасному українському газетному мовленні / Інна Завальнюк // Лінгвістичні студії : [зб. наук. праць Донецького державного університету]. – Донецьк, 2008. – Вип. 17. – С. 199–206.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vyhovanets' I. R. Semantychna struktura skladnoho rechennia [The Semantic Structure of the Compound Sentence] / [Vyhovanets' I. R., Gorodens'ka K. G., Rusanivs'kyi V. M.] // Semantyko-syntaksyschna struktura rechennia [The Semantic-Syntactic Structure of the Sentence]. – К. : Nauk. dumka, 1983. – S. 67–98.
2. Vyhovanets' I. R. Gramatyka ukraïnskoyi movy. Syntaksys [Grammar of Ukrainian Language. Syntax] / I. R. Vyhovanets'. – К. : Nauk. dumka, 1993. – 368 s.
3. Gorodenska K. Asemantychni pidriadni spoluchnyky u sferi obiektnykh semantyko-syntaksyschnykh vidnoshen' [Asemantic Subordinate Conjunctions in the Sphere of Objective Semantic Syntactic Relations] / Kateryna Gorodens'ka // Movoznavchyi visnyk [Linguistic Journal] : [zb. nauk. prats' na poshanu profesora Kateryny Gorodens'koi z nagydy yiyi 60-richchia]. – Cherkasy, 2009. – Vyp. 8. – S. 15–26.
4. Gorodens'ka K. G. Spoluchnyky ukraïnskoyi literaturnoyi movy [Conjunctions of Ukrainian Literary Language] : [monografiya] / K. G. Gorodens'ka. – К. : Instytut ukraïnskoyi movy ; Vydavnychiy dim Dmytra Burago, 2010. – 208 s.
5. Gryshchenko A. P. Skladnosuriadne rechennia v suchasniy ukraïns'kiy literaturniy movi [The Compound Sentence in the Modern Ukrainian Literary Language] / A. P. Gryshchenko. – К. : Nauk. dumka, 1969. – 155 s.
6. German K. F. Strukturno-semantychnyy analiz skladnosuriadnykh rechen suchasnoyi ukraïnskoyi literaturnoyi movy [The Structural Semantic Analysis of Compound Sentences of the Modern Ukrainian Literary Language] / K. F. German. – Chernivtsi, 1973. – 54 s.
7. Spil'nyk T. M. Gradatsiynne vidnoshennia v strukturi skladnykh spoluchnykovykh konstruksiy suchasnoyi ukraïnskoyi movy [The Gradative Relation in the Structure of Compound Conjunctive Constructions of the Modern Ukrainian Literary Language] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 "Ukraïnska mova" / T. M. Spil'nyk. – Kharkiv, 2004. – 20 s.
8. Gorodens'ka K. Gramatychnyy slovnyk ukraïns'koyi movy. Spoluchnyky [Grammatical Dictionary of Ukrainian Language] / Kateryna Gorodens'ka. – К. ; Kherson : Vyd-vo KHDU, 2007. – 340 s.
9. Bulakhov's'kyi L. A. Spoluchnyky i spoluchni grupy (rechennia) [Conjunctions and Conjunctive Groups (Sentences)] / L. A. Bulakhov's'kyi // Vybrani pratsi [Selected Works] : [v 5 t.]. – К. : Nauk. dumka, 1977. – T. 2. Ukraïns'ka mova. – S. 498–543.
10. Karans'ka M. Yu. Syntaksys suchasnoyi ukraïns'koyi literaturnoyi movy [Syntax of the Modern Ukrainian Literary Language] : [navch. posibnyk] / M. Yu. Karans'ka. – К. : Lybid, 1995. – 312 s.
11. Gorodens'ka K. Funktsional'ni zony spoluchnykiv v ukraïns'kiy naukoviy movi [Functional Spheres of Conjunctions in the Ukrainian Scientific Language] / Kateryna Gorodens'ka // Ukraïns'ka terminologiya i suchasnist' [Ukrainian Terminology and Modern Age] : [zb. nauk. prats']. – К. : KNEU, 2005. – Vyp. VI. – S. 7–13.
12. Zaval'nyuk I. Struktura ta stylistychni parametry vzhyvannya skladnopryyednuval'nykh konstruksiy u suchasnomu ukraïns'komu gazetnomu movlenni [Structure and Stylistic Parameters of the Usage of Compound Conjunctive Constructions in the Modern Ukrainian Newspaper Broadcasting Speech] / Inna Zaval'nyuk // Lingvistychni studiyi [Linguistic Studios] : [zb. nauk. prats Donets'kogo derzhavnogo universytetu]. – Donetsk, 2008. – Vyp. 17. – S. 199–206.

Матеріал надійшов до редакції 29.05. 2014 р.

Весельская Г. С. Функціонально-стилістическое использование сочинительных союзов в поэтическом творчестве Тараса Шевченко (на материале поэмы "Гайдамаки").

В статье раскрыта суть семантико-синтаксической функции сочинительных союзов, определены и проанализированы основные закономерности их функционально-стилистического использования. Также указаны возможные транспозиционные переходы некоторых союзов с одной сочинительной или подчинительной семантико-синтаксической сферы в другую, что обобщает типичные и нетипичные проявления их семантической роли. Определены причины употребления некоторых сочинительных союзов в той или иной функции и частично проведен сравнительный анализ союзной системы XIX и XXI веков. Подан количественный состав сочинительных союзов в поэтическом творчестве Тараса Шевченко (на материале историко-героической поэмы "Гайдамаки"), обобщены их качественные характеристики и очерчен круг наиболее употребительных союзов.

Ключевые слова: сочинительные союзы, семантико-синтаксическая функция, транспозиционная семантико-синтаксическая сфера, простое усложненное предложение, сложносочиненное предложение.

Veselska G. S. *The Functionally-Stylistic Usage of Coordinative Conjunctions in Taras Shevchenko's Poetry (on the Base of the Poem "Gaidamaky")*.

The research deals with the main features of the usage of coordinative conjunctions in Taras Shevchenko's poetry on the base of the poem "Gaidamaky". The realization of the one of grammatical functions of this semantic group of conjunctions is described. Also appropriate ways of transporting conjunctions of other semantic syntactic coordinating and subordinating spheres as the markers of coordinating semantic syntactic relations are traced and the main reasons of such usage are determined. It depicts their typical and untypical realization of the semantic syntactic function. The quantitative and qualitative changes in the composition of copulative, adversative, disjunctive, gradative and conjunctive conjunctions are observed. The scientific methods of this research are: analysis, synthesis, description and comparison. The comparative analysis of the coordinative system at the beginning of the XIX – XX-th centuries is made. The circle of the most used coordinative conjunctions is described. As a result it is proved that Taras Shevchenko's poetry is an important source for studying differences of the semantic syntactic function realization by coordinative conjunctions in the Ukrainian literary language at the beginning of the XIX – XX-th centuries. The materials of the article can be used in teaching grammar in the institutes of higher education.

Key words: *coordinative conjunctions, semantic syntactic function, transiting semantic syntactic sphere, simple complicated sentence, compound sentence.*